

9

NARODNI

GOSPODAR

VSEBINA

Članki.

Dr. Emil Čeferin: Nekaj misli k pričetku Zadružne šole.
Dr. Joža Basaj: Zaščita kmečke posesti in zadružništvo.
Obrtne oblasti in zadruge.

Zvezine objave.

Sprememba pravil pri zadrugah, ki že poslujejo po novem zakonu.
Obravnavanje revizorjevega poročila pri zadrugah, ki so svoja pravila že prilagodila novemu zakonu.
Opozorilo posojilnicam glede izročanja zaščit. dolgov PAB.

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI

Dr. Emil Čeferin:

Nekaj misli k pričetku Zadružne šole

Z okrožnico so bile zadruge obveščene o začetku Zadružne šole in opozorjene, naj pošljejo v šolo zares le izbrane, to je moralno visoko stoječe fanti, ki bodo delali pri zadrugah. Prav se mi zdi, da se ob tej priliki pomenimo nekoliko o naši Zadružni šoli in zadružni vzgoji sploh.

Nujnost izobrazbe, tako umske kakor tudi srčne, so uvideli že početniki modernega zadružništva, ročdelski pionirji. Čeprav sami preprosti ljudje (tkalci, čevljarji), so vendar določili že od vsega početka 2,5% za razdelitev določenega čistega dobička za prosvetne namene svojih članov, zlasti mladine. Zanimivo je, da država takrat ni bila prav nič naklonjena tem težnjam zadrugarjev. Delavstvo je bilo namreč mogoče izkoriščati med drugim tudi zaradi njegove strašne neizobraženosti, zato ga je bilo treba držati v nevednosti. Če so se torej ročdelski pionirji hoteli boriti za boljše življenjske pogoje svojih članov in končno tudi za pravičnejšo ureditev človeške družbe sploh, so morali svoje ljudi izobraziti.

Izobrazba se je gibala takrat in se mora gibati tudi danes v dvojnem smislu. Zadružni delavec mora biti čimbolj razumsko podkovan, to je, poznati mora zadrugo in gospodarski svet, v katerega je zadruga postavljena. Imeti mora torej osnove splošne izobrazbe, poznati knjigovodstvo in osnovno zakonodajo ter se usposobiti predvsem tudi za samostojnega raziskovalca v vseh poslovnih vprašanjih. Sedanja Zadružna šola z dvema letnikoma ima gotovo toliko gradiva, da vsaj nadarjenejšim da zadostno formalno izobrazbo, tako da se absolvent lahko znajde v praktičnem delu.

Nikakor pa ni namen Zadružne šole dosežen s tem, da zapusti šolo kolikor toliko izvežban trgovec. Če pojmujeemo zadružništvo, ne samo kot gospodarsko organizacijo, temveč tudi kot pokret, ki hoče soodločevati pri oblikovanju bodoče družbe, nam postane to takoj jasno. V poštev prihaja torej tudi vzgojna stran šole. Zadružništvo nastopa kot sila, ki hoče osvojiti in vključiti v sebe tudi нравstveno stran človeka. Ono skuša vzgajati in notranje prekrasiti s

čutom za skupnost vso svojo okolico ter jo iztrgati iz današnjega liberalističnega sebičnega pojmovanja osebnih koristi poedinca. Ker žalibog današnje osnovne šole vse premalo občutijo potrebo po krščansko občestveni šoli, zadene ta naloga predvsem tiste šole, pri katerih odločajo združniki.

V Zadružni šoli je za učence Zadrugne zveze napravljen prvi korak k taki vzgoji že s tem, da stanujejo fantje v skupnih prostorih. Na ta način so prisiljeni, da prenašajo napake drug drugega in se tako v šestmesečnem skupnem življenju že naučijo nekoliko potrpljenja. Dana jim je prilika, da spoznajo od blizu najrazličnejše značaje svojih tovarišev ter s tem dragocene možnosti spoznavanja človeka in delovanja v skupnosti in za skupnost. Vodstvo Zveze jim tudi pusti precejšnjo avtonomijo. Sami izberejo izmed sebe fante, ki so dolžni skrbeti za red, snago itd. Vpliva se na bodoče občestvene delavce tudi na ta način, da svojih sporov ne prinašajo pred Zvezo, temveč jih skušajo urediti sami. Da se učenci zares navadijo skupnosti v takem življenju, je najboljši dokaz to, da so vsako leto največje težave le s prvim letnikom, dočim z drugim letnikom skoro ni nobenih težkoč.

Mnogo stori Zveza v vzgojnem pogledu tudi s prirejanjem večernih tečajev. Na teh tečajih predavajo strokovnjaki o splošno-kulturnih vprašanjih. Sistematično se preresetavajo vprašanja, ki zanimajo mladega človeka in mu utegnejo služiti v njegovem poznejšem delu pri kmetu in delavcu. Po vsakem predavanju se razvije debata, v katero skuša predavatelj zaplesti poslušalce. Da se fantje naučijo javnega nastopa-

nja, se prirejajo govorniški tečaji. Na teh tečajih nastopajo fantje sami in si sami izbirajo snov. Pod vodstvom kakkega starejšega je tako predavanje potem po vsebini in prednašanju predmet občega razgovora. V enem polletju pride vsak učenec večkrat na vrsto pri takih nastopih in dobi na ta način neko samozavest, da more to, kar zna, tudi javno pred vsakomur povedati.

Nočem z naštevanjem vseh teh dobrot reči, da je naša Zadružna šola že popolna, saj se zlasti vzgojni del šole vsako leto izpopolnjuje in vsako leto pride kaj novega. Je pa res, da so učenci temeljito zaposleni in prisiljeni k študiju najrazličnejših vprašanj ter da se tudi sami v marsičem spremenijo v teku obeh letnikov. Ker pride k temu še važna okolnost, da je zaradi podpore Zveze in banske uprave obiskovanje šole poceni, je vsekakor dolžnost naših članic, da pošiljajo v Zadružno šolo res le izbrane fante.

Kako je za naše združništvo potrebno, da imamo čim več dobro izšolanih združnih delavcev, bi rad pojasnil še v nekaj primerih. V marsikaterem kraju zadruga prav dobro deluje, ima pa le eno napako. Eden ali drugi se je zadržuje polastil, pa ne morda zaradi svojih osebnih koristi. Nasprotno, zadruga dela v splošno dobro kraja in nihče se ne more pritoževati čez njeno poslovanje. Da pa vodi zadrugo le en sam, je napačno. Zadruga je sodelovanje vseh združnikov ali vsaj čim večjega števila. Ni združno, če se en sam žrtvuje za vse druge. Če pa človeško mislimo, je dostikrat korist zadruga v nevarnosti zaradi »žrtvovanja« enega samega. V takih primerih se sklicujejo voditelji na to, da ni ljudi, ki bi se na delo pri

zadrugi razumeli. Priznam, da je to res mnogokrat težko. Prav zato pa je tu Zadružna šola, ki da izobrazbo in omogoča tako sodelovanje kakor tudi kontrolo nad poslovanjem.

Nastane pa tudi vprašanje, kdo bo naslednik, kdo bo zadrugo naprej vodil, če na en ali drugi način odpade tista edina oseba, ki se na poslovanje razume. Vzgoja naraščaja bi morala biti ena izmed glavnih skrbi vsakega združnega delavca. Naj bi odborniki vsako leto ob pričetku združne šole mislili na to in toliko časa izbirali med domačimi fanti, da bi poslali res najbolj sposobnega in najbolj vrednega. Če je ta morda reven in nima lastnih sredstev za šolo, naj bi se posojilnica ali zadruga ne strašila sredstev. Če gre za naraščaj,

za ljudi, ki naj pri vodstvu zadruge enkrat sodelujejo, se vsak denar, ki je bil v te namene dan, bogato izplača.

Ni potrebno, da bi moral vsak, ki je dekončal Zadružno šolo, biti prav poslovođa ali knjigovođa, torej plačana moč pri zadrugi. Prav tako kakor uslužbenec, če ne včasih še bolj, potrebujemo tudi izobražene odbornike. Le takrat bo imel nekdo veselje do neke stvari, če jo bo razumel. Le tedaj bodo res onemogočene poneverbe pri zadrukah, če bo nadzorni odbor mogel kontrolirati poslovanje zadruge. To bo pa mogel le tedaj, če bo imel primerno izobrazbo.

Naše članice naj torej sodelujejo z Zvezo pri vzgoji združnega naraščaja v zavesti, da vršijo s tem nadvse važno delo za slovensko združništvo.

Dr. Joža Basaj:

Zaščita kmečke posesti in združništvo

Vp. 1. Zadnje čase se mnogo govori in tudi piše o zaščiti kmečkega posestva, o varstvu kmečkega stanu. Zato bi radi slišali, zakaj se ravno za kmečki stan poudarja potreba zaščite. Kajti če zakon ali uredba uveljavi posebne zaščitne odredbe za kmeta, so te odredbe vendar izjema od splošno veljavnega reda, izjema od splošno veljavnih pravnih določil. Gre torej za neke predprave ali privilegije kmečkega stanu, kadar zakon hoče zaščititi kmečki stan.

O.: Zaščita kmečke posesti je postala važno sodobno vprašanje. Vedno bolj namreč prodira spoznanje o važnosti in pomenu kmečkega stanu za narod in državo. Trdi se, da je kmečki stan temeljni stan, najvažnejši stan in to z raznih vidikov. Tak vidik je prehrana

naroda, ker kmet prideluje vse za prehrano naroda potrebne pridelke, a poleg tega tudi sirovine za razne industrije. To dejstvo pridobiva na važnosti v narodno-gospodarskem sestavu, ki se dandanes bolj in bolj uveljavlja skoro v vseh državah, to je zahteva po avtarkiji. Državna gospodarska in finančna politika in koristi državne obrambe zahtevajo, da moramo stremeti za vedno večjo gospodarsko neodvisnostjo v miru zato, da bomo gospodarsko popolnoma neodvisni v vojni. In ker tak gospodarski sestav uvaja ena skupina držav, ga morajo hočeš nočeš tudi druge države. Izgledi za svetovno gospodarstvo, za izmenjavo produktov in delitev dela v mednarodnem prometu pa vedno bolj ginevajo.

Drugi vidik, s katerega se razmotriva pomen in važnost kmečkega stanu, je pa ta, da je kmečki stan izvir moči, zdravja in odpornosti naroda. Zatrjujejo, da bi mesta, trgi in industrijski kraji kmalu izumrli, ako ne bi bilo stalnega dotoka kmečkih sinov in hčera. Kmečki stan imenujejo krvni vrelec naroda. Ne le s stališča narodnega zdravja, z etičnega stališča, ampak tudi s stališča borbenosti, vztrajnosti in odpornosti naroda v miru in vojni.

Kmečkemu stanu pripisujejo velik pomen in važnost tudi s socialnega vidika, češ da je to konservativen stan in kot tak nositelj in opora obstoječega družabnega reda nasproti rastoči proletarizaciji širokih delavskih mas na eni strani, kopičenju kapitala, to je vseh sredstev proizvodnje, na drugi strani. Stalnost in trdnost družabnega reda pa sloni na privatni lastnini in privatni iniciativi, katere nositelj je v najširšem pomenu ravno kmet in kmečki stan.

Zato danes bolj kot kdaj stopa v ospredje vprašanje, kako ohraniti, okrepiti in pomnožiti kmečki stan. Med sredstvi, ki se razmotrivajo, je gotovo eno najvažnejših tudi zaščita kmečke posesti. Vprašanje je sicer že staro in vsestransko. Zgodovina nam pa priča, da je bilo že mnogokrat v ospredju vseh vprašanj; videti pa je, da je ravno v sedanjih gospodarskih in socialnih razmerah postalo aktualnejše kot je bilo kdaj koli.

Vp. 2.: Razložili ste nam pomen in važnost kmečkega stanu za narod in državo. Toda ali je kmečki stan v nevarnosti, ker se govori, da ga je treba zaščititi? Važni so tudi drugi stanovi, pa

vendar ne govorimo o tem, da bi jih bilo treba posebej zaščititi, ker niso v nevarnosti. Kakšne pa so nevarnosti, pred katerimi je treba zaščititi kmečki stan?

O.: A) Res je, kmečkemu stanu grozijo nevarnosti. Te nevarnosti bi mogli imenovati nekake izrastke liberalnega gospodarstva, ki še v največji meri pri nas velja na kmetih. Naj te nevarnosti prav bežno pregledamo:

a) Ena najhujših nevarnosti za kmečko domačijo je delitev kmečkega posestva pri dedovanju. Po veljavnem občnem državljskem zakonu so namreč dediči popolnoma enakopravni. Če torej kmet umre brez oporoke, to je svoje v zakoniti obliki izražene poslednje volje, tedaj imajo zakoniti dediči vsi enake pravice in obstoji možnost, da si posestvo med seboj razdelijo. Kmečko posestvo, ki je neka organična celota, se pri tem razkosa in gotovo nastane iz tega škoda.

b) Druga velika in zelo pogosta nevarnost je v tem, da se pri dedovanju kmečko posestvo obremenjuje z visokimi dednimi odpravki. Kmečko posestvo se torej sicer ne razkosa, ker ga prevzame en dedič, toda obenem s posestvom prevzame obveznost, da izplača ostalim sodedičem visoke dedne odpravke na podlagi cenitve posestva po prometni vrednosti ali na podlagi volje zapustnika. Kakor pri dedovanju, podobno se izvrši prevelika obremenitev kmečkega posestva tudi pri izročitvi posestva med živimi, kadar oče še za življenje izroči posestvo na podlagi notarske pogodbe enemu izmed sinov ali zetu. V takih primerih se dogaja, da prevzemniku pri izročitvi na-

loži izročitelj posestva visoko odškodnino ali dajatve zase, poleg tega pa še visoke odpravke za ostale svoje naslednike.

c) Tudi visoke dote in bale so često vzrok, da so kmečke domačije preobremenjene z dolgovi, da so preveč izčrpane. V gotovih časih in v gotovih krajih te dote in bale tako pretiravajo, da je to pravo kmečko bahaštvo, tako zaslepljeno, da sploh ne vidi škode, ki se dela gruntu.

č) Nevarnost za kmečke domačije predstavlja tudi prezadolžitev, zlasti tam, kjer je za kmečki kredit slabo preskrbljeno in kjer zaradi tega še vlada blagovno in denarno oderuštvo. Ravno tu se najbolj kaže pomen in korist zadružništva, ker zadruge nudijo kmečki domačiji posojila za resnične potrebe gospodarstva po čim nižjih obrestih in tako varujejo kmečko domačijo pred blagovnim in denarnim oderuštvom. Prevelika zadolžitev zadene včasih domačijo ne zaradi tega, ker je kmet slabo kmetoval ali so ga zadele nesreče, ampak ker se je zadolžil zaradi špekulacije, ker se je spuščal v trgovske posle, ki jih ni razumel, ali pa ker je zaradi poznanja ali sorodstva porokoval, ko iz ozi-
ra na domačijo in družino ne bi bil smel porokovati.

d) Še druga nevarnost, ki pa je le posledica prezadolženosti posestva, pa je razkosavanje kmečkih posestev zaradi prezadolženosti, ko kmet dolжник ne more več izpolnjevati svojih obveznosti do upnikov in ga le-ti poženejo na boben. V takih primerih gledajo, da posestvo dobijo v roke razkosovalci, ki se poklicno bavijo z nakupom in razprodajanjem kmečkih

posestev in delajo pri tem velike dobičke. Včasih pri dražbi s pijačo in hujskanjem zapeljejo kmete, da nudijo pretirane cene za posamezne parcele, ki jih seveda kupijo na dolg. Tako je nakup parcele po pretirani ceni za takega kmeta mnogokrat začetek njegovega konca. Tudi njegovo posestvo bo čez nekaj let dobil v roke tak razkosovalec.

e) Znatna nevarnost za kmečka posestva je tudi pravdarstvo, ali zaradi meja, ali zaradi sosedskih prepir-
rov, ali zaradi živali, ki je ušla na sosedovo zemljišče in kršila posest. Kmečki pravdar v zagrizeni trmi ne vidi več ne nevarnosti za domačijo, ne nevarnosti za družino, ampak hoče imeti za vsako ceno in hoče zmagati za vsako ceno, pa četudi gre grunt.

f) Alkoholizem je nevarnost zase. Predstavlja pa gotovo za kmečke domove in za kmečko družino eno najhujših nesreč. Posebno žganje pitje je v nekaterih krajih prava strast, katere žrtev so številni kmečki domovi in kmečke družine. Posebno važno je poudariti, da alkoholizem na kmetih nastaja včasih iz obupa zaradi pretežkih gospodarskih razmer. Kmet se poskuša boriti z njimi, jih premagovati, a naposled včasih omaga, obupa nad tem, da bi s svojim gospodarstvom uspel in v tem obupu se vda pijači.

g) Na koncu bi navajali še nevarnost, ki pa je le posledica vseh doslej naštetih nevarnosti za kmečko posestvo, pa tudi težkih gospodarskih in socialnih razmer, to je beg z dežele. Kmečki naraščaj beži z dežele v mesta in industrijske kraje, ker ne zna prav ceniti lepote in pomena kmečkega življenja, ker hoče lažje delo in boljši zaslužek, ker hoče zaščito in zavarovanje kot de-

lavec, ker hoče naposled več svobode, zlasti moralne svobode. Izseljevanje s kmetov, izseljevanje mož in fantov v mesta, v industrijske kraje, v druge države, celo v čezmorske kraje je v času pred svetovno vojno tako naraslo, da so številne kmetije ostale brez gospodarjev, brez prave delavne moči.

B) Navedli smo nevarnosti za kmečki stan. Ne gre pa pri zaščiti kmečkega stanu samo za to, da se preprečijo in ublažijo našteje nevarnosti, zaradi katerih kmečki stan propada ali zapušča domačijo, marveč je namen zaščite tudi ta, da se kmečki stan pomnoži in okrepi. Zaščita hoče torej, da se kmečki stan dvigne, tako po svojem številu, kakor tudi po svoji moči in vplivu.

Vp. 3.: Zares številne so nevarnosti, ki grozijo kmečkemu stanu in pred katerimi bi bilo kmeta treba zaščititi. Katere glavne cilje pa prav za prav postavlja zaščita kmečkega stanu?

O.: Zaščita kmečkega stanu ima v glavnem sledeče cilje:

a) Kmečko posestvo je treba obvarovati prezadolženosti. Iz prezadolženosti namreč prihajajo še druge nevarnosti, to so obup, alkoholizem in končno prodaja, razkosanje posestva, pa tudi beg z dežele. Sama zadolženost pa je lahko posledica ali visokih dednih odpravkov ali visokih dot ali visokih bremen na posestvu, naloženih pri izročitvi posestva prevzemniku. Zaščita kmečkega posestva hoče te izrastke svobode odpraviti in zadolžitev onemogočiti ali vsaj omejiti. To je prvi cilj zaščite.

b) Kmečke domove je treba obvarovati delitve pri dedovanju, da ne nastanejo zaradi delit-

ve premale domačije, ki niso več sposobne, da bi dostojno preživljale kmečko družino. Take pretirane delitve so na primer napravile silno škodo kmečkemu stanu v predvojnih avstrijskih deželah, zlasti v Galiciji in Dalmaciji. Zato je cilj kmečke zaščite, da se kmečka domačija v celoti, torej nedeljena, prenese na dediča. Taka domačija se imenuje dedni dvor. Včasih se po zakonu tak dedni dvor kot nedeljiv vpiše v posebno javno knjigo, kakor je bilo na primer z zakonom uvedeno v bivši Avstriji na Tirolskem za zaokrožene kmečke dvore. Z deželnim zakonom so bile potem uveljavljene tudi posebne določbe, kako se taki kmečki dvori dedujejo, tako da zanje niso veljali predpisi o dedovanju iz občega državlanskega zakonika. Dvor je mogel v celoti dednim potom preiti le na enega dediča, to je tako imenovani očevinski dedič. Zato je naloga kmečke zaščite, da mali in srednji kmečki domovi smejo le nedeljeni kot dedni dvori ali z izročitvijo med živimi ali na podlagi dedovanja v primeru smrti preiti na naslednika, očevskega dediča.

c) Treba je stremeti za zdravo razdelitvijo poljedelske zemlje. Veliko število življenja sposobnih malih in srednjih kmečkih domačij, ki so enakomerno porazdeljene po državi, daje najboljše poročstvo za zdravje naroda in države. Premajhno kmečko posestvo je nevarnost za kmečki stan zato, ker se na njem ne more dostojno preživljati kmečka družina. Pri takih družinah se pojavi zaradi siromaštva želja zapustiti kmete in iti v mesta in industrijske kraje. Zgled enih pa vleče tudi druge, ki imajo sicer dosti veliko po-

sestvo za preživljanje. Ravno tako pa za kmečki stan ni ugodno, če so posestva prevelika. S tem je za eno kmečko družino vezano preveč zemlje, ki bi mogla preživljati več kmečkih družin. Kmečka družina z velikim posestvom navadno bolj in bolj opušča zdravo kmečko življenje in kmečke običaje in se pogospodi. — Zato gre kmečka zaščita za tem, da je spodnja meja velikosti kmečkega zemljišča vsaj toliko visoko, da se na tem zemljišču more preživljati kmečka družina, zgornja meja pa zopet toliko nizka, da kmet ne postane veleposestnik in se ne pogospodi.

č) Poglavje zase pa predstavlja zaščita minimalnega kmečkega posestva s hišo, dvoriščem in inventarjem pred izvršbo. Ta način zaščite imamo v naši državi na področju bivše kraljevine Srbije in od oktobra lanskega leta tudi na področju banovine Hrvatske. Ta način zaščite kmečkega stanu bi komaj še smeli tako imenovati. Ta način namreč rešuje neposredno pred propadom kmečki družini streho in košček zemlje, toda premajhen, da bi se na tem koščku mogla kmečka družina preživljati. To je torej stvarno zaščita pred popolnim siromaštvom, pred beraško palico. To pa niti daleč ne odgovarja tisti zaščiti, kakršno danes za kmečki stan splošno zahtevajo.

Vp. 4.: Razložili ste nam glavne smeri, v katerih se uveljavlja zaščita kmečkega stanu: preprečenje zadolžitve, dedni dvori in zdrava razdelitev poljedelske zemlje. Ali bi nam mogli razložiti kmečko zaščito na konkretnih primerih, mogoče predvsem na primerih iz zgodovine?

O.: Predaleč bi nas zapeljalo, če bi segli nazaj v zgodovino in razmotrivali pojave, kako se je zaščita kmečkega stanu uveljavljala pri zgodovinskih narodih. Saj imamo zaščito kmečkega stanu že pri Izraelcih. Mojzes v 25. poglavju 3. knjige določa, naj pade zemlja vsakih 50 let nazaj družini, ki ji je prvotno pripadala, ako ji je bila medtem zaradi dolgov odvzeta.

Iz zgodovine vemo, kakšne socialne in politične pretrese je preživljal stari Rim zaradi tega, ker je prepuščal poljedelstvo svojemu toku in se je to poljedelstvo razvilo v najbolj nezdravo obliko, v ogromna veleposestva ali latifundije. Tako je kmečki stan izginil in na latifundijah bogatašev, veleposestnikov je bilo veliko število odvisnega nesvobodnega proletariata, ki je predstavljal stalno nevarnost za red in mir v državi. Prizadevanja Grakhov so bila stvarno prizadevanja za kmečko zaščito, a so naletela na gluha ušesa.

Srednji vek radi imenujemo temni srednji vek. Toda srednji vek je imel vzorno organizacijo kmečkega stanu, imel je tako imenovano srenjo. Srenja predstavlja skupno last zemlje, deloma celo skupno obdelovanje. Zasebna last družine sta bila v začetku le dvor in pa užitek na gotovem delu skupne zemlje. Toda fevdalni sistem, ki je bil v začetku dober, se je polagoma izrodil. Grajska gospodarka je znala spraviti kmete v popolno odvisnost in v najbolj neznosne življenjske razmere, da so bili zvezani z zemljo in z zemljo prodani ali kupljeni. Tlaka in desetina sta se pa tako razpasli, da je življenje kmetov postalo neznosno. Zato se je v začetku novega veka vedno močneje pojavljal odpor

proti tej povezanosti z zemljo, proti tlaki in desetini v številnih kmečkih uporih kmečkih zvez (puntov).

Pri južnih Slovanih je pa vzorno poljedelsko skupnost in uspešno zaščito kmečkega stanu in kmečke družine predstavljala zadruga; rodbinska zadruga Jugoslovanov. To ni bila le dobro urejena poljedelska skupnost, ampak je obenem to dokaz preurejenega demokratizma Slovanov. Še leta 1859., torej pred 80 leti je pisal o rodbinski zadrugi pri južnih Slovanih Utješinović takole: »Slovansko rodbinsko pravo je edini temelj poljedelske in družinske ureditve pri južnih Slovanih srbskega in hrvatskega rodu in še vedno ne samo izjemoma, marveč povsod enakomerno: po vsem Hrvatskem, v Slavoniji, v Srbiji, v vsej vojni granici, v Dalmaciji, Črni gori in Bolgariji, izvzemši edino mesta in obalo Jadranskega morja v Dalmaciji, povsod je ta ureditev prav za prav življenjski temelj vsega prebivalstva na deželi. Razloček je samo ta, da so rodbinske zadruge tu in tam zakonito urejene, drugod pa same sebi prepuščene.«

Toda s prodiranjem liberalnih in individualističnih načel v pravo in v gospodarstvu se ta lepa organizacija vedno bolj ruši in dr. Krek že leta 1896. toži v črnih bukvah kmečkega stanu, »da je strupena sapa zapada že skoraj popolnoma zamorila te čudovite zale cvetke na slovanskih tleh.«

Široko so se odprla vrata individualističnemu pravu in kmalu so se pokazale posledice, naravnost pogubne za kmečko posestvo in kmečko družino. Kakor je poprej zakon skupnost razbijal, tako so sedaj hoteli z zakonom

popraviti, kar se je zagrešilo. Leta 1865. je določil § 471. srbskega zakonika o sodnem postopku v civilnih sporih, da se za izvršbo ne sme jemati v popis minimalna kmečka posest do 5 oralov zemlje za vsako davčno glavo z vrtom in domom ter živim in mrtvim inventarjem. Ta določba je za srbskega kmeta še danes v veljavi. O tej zaščiti bi mogli reči le to, da je boljše nekaj ko nič. Nikakor pa ne bi bilo dobro, ako bi se zaščita kmečkega stanu razširila na vso državo v tej zastareli obliki, ki niti ne odgovarja današnjim razmeram, niti ne predstavlja tega, za čemer kmečka zaščita stremi, to je, ne le da se kmečki stan ohrani pred nevarnostmi, ampak da se kmečki stan tudi okrepi in pomnoži.

Vp. 5.: Pokazali ste nam par primerov zaščite kmečkega stanu v zgodovini, zlasti pa njegovo najlepšo organizacijo, jugoslovansko rodbinsko zadrugo. Kaj pa imamo danes v naši državi, kar naj varuje kmečki stan?

O.: Ker smo agrarna država, v kateri je kmečki stan najštevilnejši, bi bilo pričakovati, da bomo imeli vprašanje zaščite kmečkega stanu na najmodernejši način urejeno. Žal pa ni tako. Naj v sledečem kratko naštejemo one zakonite določbe, ki do gotove mere predstavljajo zaščito kmečkega stanu ali kmečke družine:

a) Zakon o izvršbi in zavarovanju je v čl. 8. uvodne uredbe določil, da ostane v veljavi glede izvršbe na nepremičninah § 471., točka 4. a zakona o sodnem postopku v civilnih sporih za Srbijo od 2. II. 1865 dotlej, dokler se ne donese zakon o zaščiti kmečkega posestva. Sloviti paragraf 471. pa določa, da se za izvršbo

ne sme jemati v popis: »kmetu 1 plug, 1 voz, 2 vola ali bivola ali 2 vprežna konja, kobila z žrebetom do leta dni, krava ali bivolica s teletom odnosno bivolčkom do leta dni, 10 ovac, 5 svinj, 5 koz, motika, sekira, kramp, kosa in toliko hrane, kolikor jo je zanj, za družino in živino treba do nove letine. Poleg tega za vsako davčno glavo 5 orlov zemlje, najsi je zemlja čista, porastla z gozdom, sadnimi drevesi ali trto, z neubranim sadjem vred. Istotako hiša z zgradbami in prostorom do 1 orala. Tu navedene imovine tudi poljedelec sam ne more prodati ali odtujiti.«

Na prvi pogled vidimo, da je ta zaščita prikrojena na primitivne razmere in potrebe srbskega kmeta pred 70—80 leti tako, da niti današnjim kmečkim razmeram v Srbiji sami več ne ustreza. Tem manj bi seveda ustrezala razmeram slovenskega kmeta. Kot pa že poudarjeno, se danes ne omeji zaščita samo na zaščito pred izvršbo, ampak je vprašanje postavljeno širje; gre za zaščito male in srednje kmetije ne samo za slučaj izvršbe, temveč še bolj za slučaj izročitve med živimi, dednega nasledstva, zadolžitve itd.

b) Podobno, kakor v Srbiji po zakonu iz leta 1865., velja za banovino Hrvatsko zaščita kmečkega posestva pred izvršbo po uredbi bana banovine Hrvatske od 12. oktobra. Člen 1. te uredbe pravi, da se kmetu ne sme vzeti pod izvršbo: 1. hiša z vrtom in dvoriščem do 20 oralov površine, 2. orna zemlja v površini pol ha na člana družine (toda v vsakem slučaju najmanj 3 ha skupno), 3. gospodarske stavbe, potrebne za redno vodstvo gospodarstva na zemljišču, ki je izvzeto od izvršbe.

O živem in mrtvem inventarju, ki ga srbski zakon tako podrobno našteva, tu ni nobene besedice, ker itak predstavlja pritiklino (pertinenco) posestva.

Po tej uredbi je kmet zaščiten napram vsem terjatvam ali zahtevam kakršne koli prirode, torej celo proti terjatvam državnega erara na davkih ali pristojbinah. Edino izjemo tvorijo zahtevki na povračilo odškodnine, ki izvira iz kazenskega dejanja zaradi vze-ma življenja ali telesne poškodbe.

Tudi ta uredba je ozko omejena samo za slučaj izvršbe in tudi ta uredba ne predstavlja prave zaščite kmečkega stanu, nasprotno je izzvala veliko nezadovoljnosti tako pri kmetih samih, kakor tudi pri njihovih upnikih. Kmetje so namreč takoj občutili eno zelo težko in neprijetno posledico: s to uredbo jim je bil vzet vsak kredit.

c) Način zaščite kmečkega stanu je stvarno tudi zakon o agrarni reformi. Njegova tendenca je, da se velika posestva razdelijo tako imenovanim agrarnim interesentom, kolonistom in dobrovoljcem, tako da se da možnost dela in življenja številnim kmečkim družinam na lastni zemlji. Po svetovni vojni se je moralo borcem, ki so se vračali s fronte, nekaj dati, da si služijo kruh. In dali so jim zemljo od velikih kompleksov veleposestev na severovzhodu in deloma na jugu države in s tem omogočili ustanovitev lastnega ognjišča. Kolonizacijo teh zemljišč je izvedlo združništvo. Te zadruga so se imenovale agrarne zajednice. Tako se je zemlje lačnim ljudem iz skalnih pokrajin jadranskega krasa, pa tudi družinam iz pokrajin, siromašnih na orni zemlji, omogočilo samostojno delo in preživljanje s kmetijstvom.

č) Poudarili smo že, da je namen zaščite kmečkega stanu tudi zdrava razdelitev zemlje in okrepitev kmečkega stanu. Zato je vlada naše države v juniju leta 1939, sklenila posebno uredbo o dolgoročnih 4% kreditih za dokup zemlje agrarnim interesantom, dobrovoljcem in kolonistom. Agrarni interesi so mali posestniki, katerih posestvo večinoma ni zadosti veliko za polno zaposlitev in dostojno preživljanje družine. V to svrho je bilo danih na razpolago 50.000.000 din.

d) Še eno bi morali tu navesti: tudi vprašanje zadolženosti spada pod program kmečke zaščite. Zato je vlada v septembru 1936 izdala uredbo o likvidaciji kmečkih dolgov. S tem so bili stvarno razdolženi kmetje v vsej državi.

Vp. 6.: Pokazali ste nam, kakšne zakonske predpise za zaščito kmečkega stanu imamo v naši državi. Ali bi nam mogli nuditi kak boljši primer zaščite kmečkega stanu, nego je naša zaščita? Zanimalo bi nas, kaj je kaka velika, moderna država napravila za zaščito kmečkega stanu.

O.: Nekaj čisto novega in radikalnega v zaščiti kmečkega stanu predstavlja novi nemški državni zakon o dednih dvorih od 10. oktobra 1933. Ta zakon ima mnoge zares nove stvari o zaščiti, zato bo ravno ta primer najboljše zadovoljil vaše želje.

Temelji zakona o dednih dvorih so:

I. Poljedelsko in gozdno posestvo, zadosti veliko, da preživlja družino in do največ 125 ha, je dedni dvor po tem zakonu, če pripada osebi, ki more biti kmet. Lastnik dednega dvora se imenuje kmet. Za bodoče je torej v Nemčiji kmet (Bauer) le lastnik dednega dvora, vsi drugi pa so poljedelci (Landwirte).

Kmet more biti le, kdor je nemški državljan, nemške ali enake plemenske krvi (in to že od leta 1800) in časten (ehrbar).

II. Dedni dvor preide nedeljen na očevinskega dediča. Pravice sodedičev so omejene le na ostalo premoženje kmeta, če ga ima in kolikor ga ima poleg dvora. Seveda k dvoru spada tudi ves inventar. Potomci, ki niso očevinski dediči po tem zakonu, dobijo poklicno izobrazbo in opremo, oboje primerno močem kmetijskega dvora; ako padejo brez lastne krivde v stisko, jim dedni dvor nudi domovno zatočišče.

III. Očevinska dedna pravica se ne more niti vzeti, niti omejiti z razpolaganjem za slučaj smrti. Dedni dvor se načelno ne more niti odtujiti, niti obremeniti.

Za dedni dvor so postavljeni torej z zakonom gotovi pogoji stvarnega in osebnega značaja.

Dedni dvor preide v celoti na očevinskega naslednika, pri tem pa se sodedičem ne daje odpravnina v dednih deležih, ampak le preskrba, to je poklicna izobrazba in oprema, oboje primerno močem dednega dvora.

Za življenje pa velja za kmeta poseben pravni red in posebna zaščita, kot je to določeno v zakonu o dednih dvorih.

Lastnost dednega dvora nastopi sama od sebe po sili zakona, oziroma je nastopila pri vseh kmetijah, ki imajo pogoje iz zakona. Zakon je torej obligatoren. Ni potreben niti predlog, niti vpis v knjigo dvorov, da postane kmetija dedni dvor. Vse to se sicer naknadno izvrši, a nima konstitutivnega značaja. Ogromna večina dednih dvorov je

torej nastala s 1. oktobrom 1935, ko je zakon stopil v veljavo, v Vzhodni marki (Avstriji) pa s 1. avgustom 1938.

Zakon določa tudi nedopustnost zadolžitve dednega dvora. Ta pogoj v začetku ni veljal, ker je bila v teku še razdolžitev kmetij. Šele ko je s 15. januarjem 1937 potekel poslednji rok za predlog na razdolžitev po zakonu o razdolžitvi kmetov, je stopil v veljavo tudi še ta pogoj.

Vp. 7.: To je zelo zanimivo, kar ste nam povedali o dednih dvorih v Nemčiji. Rekli ste pa, da more biti lastnik dednega dvora le taka oseba, ki je za kmetijo sposobna. Kdo pa je v Nemčiji za kmeta sposoben in kakšne meje so postavljene glede velikosti kmečkega posestva?

O.: Dedni dvor bi bil po tem zakonu poljedelsko ali gozdno posestvo, ki ima potrebno velikost, družinski dom in je last za kmeta sposobnega in z dvorom povezanega poedinca ali v lasti za kmeta sposobnih in z dvorom povezanih zakoncev.

Iz tega vidimo, da mora posestvo imeti kmečko uporabo, to je za poljedelstvo v ožjem pomenu, za živinorejo, gozdarstvo, enako tudi sadjarstvo, vinarstvo in vrtnarstvo.

Velikost na spodaj ni določena, temveč je stavljen le pogoj, da mora biti zadosti veliko, da preživlja kmečko družino. Na zgoraj pa je postavljena meja na 125 ha, ali 219 avstr. oralov. Pa celo ta zgornja meja ni absolutno veljavna in morejo biti tudi posestva nad 125 ha uvrščena med kmečke dvore z dovoljenjem ministrstva za prehrano in kmetijstvo iz važnih razlogov.

Precej strogo je urejeno vprašanje,

kdo je sposoben za kmeta in veljajo tile pogoji: biti mora nemški državljan, biti mora nemške ali enake plemenske krvi, ne sme biti pod skrbstvom, biti mora časten in biti mora sposoben za gospodarstvo. Ime kmet je častno in ga sme nositi le, kdor je lastnik dednega dvora in dokler je lastnik dednega dvora oziroma dokler ima sposobnost in pogoje biti kmet. Zato zakon tudi varuje stara imena, ki jih imajo dvori poleg priimka lastnika.

Vp. 8.: V Nemčiji torej imenujejo taka zaključena kmečka posestva »dedne dvore«. Ali jih tako imenujejo zaradi tega, ker velja zanje poseben zakon glede dedovanja?

O.: Kdo nasleduje dedni dvor, se odloča tako:

a) ali odloči kmet sam s tem, da izroči za življenja posestvo enemu izmed dedičev;

b) ali da takega dediča stavi v oporoki;

c) ako pa ni ne enega ne drugega, potem določa očevinskega dediča zakon. Red dedičev pa je določen v zakonu, in sicer 6 skupin, ki so druga za drugo po redu upravičene do dedovanja dednega dvora:

1. sinovi ali sinovi pokojnega sina;
2. oče;
3. bratje ali sinovi pokojnega brata;
4. hčere ali sinovi pokojne hčere;
5. sestre ali sinovi pokojne matere;
6. ostalo sorodstvo.

Kmetu samemu je dana precejšnja svoboda, da določi dediča ali z izročitvijo posestva ali z razpolaganjem za slučaj smrti. Vendar pa je v glavnem vezan na ravnokar navedene skupine in njih red in more le iz važnih razlogov in s soglasjem oče-

vinskega sodišča predidoločo skupino preskočiti v korist sledeče skupine.

Za slučaj zakonitega nasledstva so seveda očeviski nasledniki upravičeni le na podlagi svoje skupine, tako da predidoloča skupina izključuje vse sledeče, toda ako je v skupini več dedičev, pa zakon pravi, da se določa očeviski dedič po veljavnem običaju. Ako je na primer v dotičnem kraju običaj, da sledi najstarejši sin, potem velja kot očeviski naslednik najstarejši sin, ako je po običaju mlajši, potem mlajši sin. Le ako v tem oziru ni krajevnega običaja, potem po zakonu pripada pravica očeviskega dediča najmlajšemu izmed sinov. Ako je sin, upravičen do nasledstva, umrl, preide ta pravica na njegove sinove po istih načelih.

Zakon predvideva celo možnost, da se očevisko nasledstveno pravo za moške potomce po želji kmeta uredi za njegovo kmetijo s posebnim statutom (Hofsatzung). Za tak statut je potrebna privolitev ministra za finance in ministra za prehrano. Na ta način postane kmečki dedni dvor pravi fideikomis, za zmeraj nedeljiva in neodtujljiva lastnina kmečke družine, za katero določa nasledstvo njen statut.

Vp. 9.: Slišali smo od Vas veliko načinov, kako zakon ščiti kmeta in kmečko domačijo pred nevarnostmi delitve, obremenitve, zadolžitve in izvršbe. Ali se Vam ne zdi, da vse te stvari končno predstavljajo ne več predprave, marveč neko varuštvo nad kmetom, ki mu jemlje svobodo, ga le preveč veže in mu niti ni več v čast in korist. Večina zaščitnih predpisov temelji vendar na

nekem nezaupanju do kmeta pri njegovih odločitvah.

O.: Prav imate. Prevelika skrb, ki jo komu izkazujemo, more postati zanj kar neprijetna. Preveč zakonskih predpisov o tem, kako naj se kmečko posestvo deduje, kako naj se varuje pred zadolžitvijo in podobno, jemlje kmetu svobodo. Svoboda pa je vendarle ena največjih dobrin. »Svoboda je več vredna kot 100 funtov zlata,« pravi Amerikanec. Če pogledamo, kako vsaj po veliki večini naš kmet v važnih zadevah odloča in zna zadeti pravo, bomo rekli, da razni zakonski predpisi zanj ne bi bili niti potrebni. Pri kmetih igrajo zelo važno vlogo stare izročene navade, torej tradicija, kot pravi tuja beseda in pa konservatizem. Tako je običaj glede dedovanja v Sloveniji, da se grunt ne deli, temveč ga oče še za življenja izroči, ali pa v poslednji volji zapusti ali najstarejšemu ali najmlajšemu ali pa najsposobnejšemu. Tako delajo, čeprav zakon daje svobodo delitve. Ostalim dedičem določi kmet primerne deleže, to pa zopet tako, da prevzemnik posestva more izhajati. Tudi zadolžitev pri nas ne nastaja po lahkomišelnosti ali zapravljenosti. Pametna zadolžitev je celo znak dobrega naprednega gospodarja, če namreč z najetim posojilom izboljša svoje gospodarstvo, napravi drenažo, regulacijo, napelje vodo ali elektriko, nabavi stroje ali plemensko živino, sezida moderen hlev ali druga gospodarska poslopja. Zato se deloma upravičeno ugovarja, da določbe o zaščiti kmečkega stanu močno zadenejo svobodo kmeta, dočim mora biti vendarle temelj kmečkega gospodarstva svoboda in podjetnost.

Upravičeno se poudarja, da zaščitne

odredbe jemljejo kmetu kredit. Kmečki grunt, ki ga kmet zastavi za posojilo, mu kot jamstvo omogoči najetje dolgoročnega kredita po nizki obrestni meri. Zaradi zaščite ne trpi le kmečki kredit, ampak trpi tudi cena kmečkih posestev.

Uvaževati moramo še tudi ugovor, da zaščita ne le slabi podjetnost, ampak da celo izloča konkurenco. Zaradi tega pravijo, ostajajo kmečka posestva v rokah ljudi, ki so slabi ali celo nesposobni gospodarji. Pri svobodni konkurenci bi nesposobni ali slabi gospodarji ne mogli obdržati posestev, temveč bi posestva prišla sama po sebi v sposobnejše roke. To bi bilo le v korist kmečkega gospodarstva, dobre izrabe zemlje in naprednega pridelovanja.

Ravno tako je resnično, da je vendar krivica za ostale otroke, sinove in hčere, ako prevzemnik posestva oziroma glavni dedič dobi celo neobremenjeno posestvo, vsi ostali pa morajo z majhnimi odpravki zdoma, če nočejo ostati doma kot strici in tete ter biti za hlapca ali deklo, ne da bi dobivali plačo hlapca ali dekla.

To so pomisleki, ki se navajajo proti odredbam zaščite; so pa ti pomisleki takega značaja, da ne moremo kar lahko mimo njih.

Vp. 10.: Iz tega Vašega odgovora vidimo, da mnogi tehtni razlogi govorijo tudi proti zaščiti kmečkega stanu, da ima torej zaščita tudi svoje slabe strani. Kako bi bilo torej urediti zaščito, da dobro obdržimo, slabemu se pa izognemo? Zadružništvo proti tako važnemu vprašanju mora zavzeti stališče. Kako gledate na to vprašanje kot drugi?

O.: »Srednja pot, najboljša pot,« tako pravi naš pregovor in tako bi se glasil

tudi naš odgovor. Ne preveč na levo, pa tudi ne preveč na desno. Po sredi bomo najvarneje vozili. Tri stvari moramo res posebno uvaževati, kadar razpravljamo o zaščiti kmeta kot zadrugarji.

a) Prvo je svoboda, ki jo zadružništvo priznava kot temeljno načelo. Hočemo odpraviti izrastke svobode, nočemo pa pri tem izgubiti svobode.

b) Drugo je zaupanje. Na zaupanju svet stoji. Zadruga sama je skupnost, ki more temeljiti le na medsebojnem zaupanju. Hočemo torej kmečko posestvo varovati pred nevarnostmi, o katerih smo zgoraj obširno govorili, a le tako, da mu pri tem ne vzamemo zaupanja. S tem bi kmetu zelo veliko škodovali.

c) Hočemo obvarovati kmečko posestvo pred prevelikimi bremenami dednih odpravkov, visokih dot, dragih pravn, obvarovati pred visokimi posojili, toda zopet le tako, da kmetu pri tem ne vzamemo možnosti kredita. Kmečko gospodarstvo kredit potrebuje, gotovo pa najbolj potrebuje zadružni kredit, ki je temelj napredka kmečkega gospodarstva.

Ta načela je treba upoštevati zaradi kmetov samih, ki jim zaščita kakršne koli vrste ne bo dobra, ako jim vzame svobodo, kredit in zaupanje. To načelo pa še posebno poudarjamo z zadružnega stališča, ker zadružništvo postavlja zahtevo svobodne združitve, ne pa prisilne.

Vp. 11. Kako pa si potem zamišljate, da naj bi bila urejena zaščita kmetijskega stanu?

O.: a) Ker smo toliko poudarjali svobodo, zato naj bi po našem zaščitni odredbe ne bile obvezne za vse kmete,

ampak fakultativne, to se pravi, naj veljajo samo za tiste dvore oziroma kmete, ki se izjavijo, da se hočejo s svojo kmetijo podati pod zaščitne odredbe. — V Nemčiji je bil na primer zakon o dednih dvorih obvezen; s tem ne moremo soglašati kot pripadniki svobode, demokracije.

b) Zaščita naj v bistvu določa pogoje za dedni dvor (velikost, lastništvo) in način dedovanja za primer, če se kmet hoče poslužiti zaščitnih odredb.

c) Zaščita naj se tako uredi, da ne bo razrušila kreditno sposobnost kmeta oziroma dednega dvora, ker brez kre-

dita danes napredno kmetijstvo ne more obstojati. Najmanj, kar se mora določiti, je pa to, da ima zaščiten kmetija zadrugi kredit.

č) Nikakor nismo za to, da se zaščita izvede samo v obliki, da bi minimalno zemljišče (5 oralov) s hišo, vrtom, gospodarskimi poslopji in pritiklinami bilo zaščiten pred izvršbo. To je samo del zaščite, prav majhen del. Mi pa ne smemo ostati sredi pota, temveč moramo izdelati in prevzeti celoten sestav zaščite, ki zlasti varuje domačijo pred delitvijo in obremenitvami, ki niso več v skladu z gospodarsko močjo domačije.

Obrtne oblasti in zadruge

Glavna Zadruga zveza v Beogradu je predložila ministrstvu za trgovino in industrijo in banski oblasti hrvatske banovine sledeče opozorilo:

Od posameznih zvez prejema Glavna Zadruga zveza pritožbe, da napravljajo pristojne oblasti težave vinar-skim, mlekarskim in drugim proizvajalnim zadrugam pri izdajanju dovoljenja za odpiranje točilnic in prodajalnic. Te oblasti namreč zahtevajo, da podajo o prošnjah takih zadrug svoje predhodno mišljenje prisilne združbe odgovarjajočih strok. Ker pa zadruge niso prisiljene biti včlanjene v takih združbah, so te združbe navadno neprijateljsko razpoložene nasproti zadrugi-ništvu in otežujejo zadrugam na vse mogoče načine podeljevanje obrtnih dovoljenj.

V smislu predpisa § 54. zakona o gospodarskih zadrugah, ne spadajo zadruge, osnovane po tem zakonu, pod odredbo obrtnega zakona, izvzemši pod

odredbo § 9., potem § 33. (razen po § 90. odst. 2. točka 2. zakona o gospodarskih zadrugah), kakor tudi §§ 60. in 433. obrtnega zakona. To pomenja, da morajo tudi zadruge dobiti dovolitev za izvrševanje obrtov, naštetih v § 60. zakona o obrtih. Postopek za pridobitev te dovolitve je predpisan v § 95. obrtnega zakona. Tam je povedano, da se naj prosilec najprej obrne z vlogo in s predpisanimi prilogi do pristojne zbornice in sicer po pristojni združbi, da mu zbornica izda potrdilo, da ustre-zajo predložene listine zakonu. Prisil-na združba nima dajati o predloženi vlogi nikakega mišljenja, ampak pobe-re od prosilca le vpisnino. Ker zadruge niso primorane biti včlanjene v prisil-nih združbah in zaradi tega tudi niso primorane plačati vpisnino, ni nobe-nega razloga niti smisla, da bi morale tudi zadruge pošiljati svoje vloge po prisilnih udruženjih v smislu odst. 5. § 95. zakona o obrtih. Logično bi bilo,

da predlagajo svoje vloge direktno pristojnim zbornicam. Pravno načelo je, da »cessante ratione legis cessat et lex ipsa«. Ker so zadruga oproščene dolžnosti, biti člani prisilnih združb in potemtaka tudi dolžnosti plačati vpisnino ob izročitvi prošnje za dovolitev izvrševanja obrta, ni nobenega razloga, da bi morale svoje prošnje vlagati po prisilnih združbah, ko je v zakonu takšen postopek predpisan samo zaradi tega, da bi prisilne združbe gotovo porabile od prosilcev vpisnino.

Glavna Zadružna zveza si dovoljuje zaprositi ministrstvo, da bi izvolilo izdati podrejenim oblastem navodilo, da gospodarske zadruga, kadar prosijo, da se jim izda dovolitev za izvrševanje obrtov iz § 60. obrtnega zakona, niso dolžne svoje vloge, naslovljene na pristojno zbornico v smislu § 95., odst. 5. obrtnega zakona, predlagati po prisilnih združbah, ampak, da jih predlagajo naravnost zbornicam.

Prav tako porablja Glavna zadružna zveza to priliko, da zaprosi ministrstvo, naj bi se ob priliki prve novelacije obrtnega zakona nadopolnil zakonski

predpis odst. 5. § 95. s sledečim besedilom:

»Gospodarske zadruga so dolžne, da prilože vlogi mesto potrdila zbornice, potrdilo pristojne revizijske zveze, da ustrezajo predložene listine zakonskim pogojem. V ta namen se zadruga obračajo naravnost do svoje revizijske zveze.«

Mislamo, da ni treba tega našega predloga bolj podrobno razlagati. Pristojne zbornice niso v položaju, da bi mogle oceniti sposobnost zadruga za izvrševanje izvestnega obrta tako kakor pristojna revizijska zveza. Zraven tega je znano, da zadružništva ne gledajo radi razni gospodarski krogi in zbornice, ki dostikrat ne morejo biti nepristranske ob ocenjevanju prošenj posameznih zadrug. V korist celokupnega narodnega gospodarstva, kakor tudi v posebno korist zadružništva bi potemtaka bilo, da se pristojnost zbornic po odst. 5. § 95. obrtnega zakona prenese na revizijske zadružne zveze, kadar gre za izdajanje dovolitev gospodarskim zadrugam za izvrševanje obrtov, naštetih v § 60. obrtnega zakona.

Zvezine objave

Sprememba pravil pri zadrugah, ki že poslujejo po novem zakonu

Pri nekaterih zadrugah, ki so svoja pravila že prilagodile določbam zakona o gospodarskih zadrugah, se je pojavila potreba, da ponovno spremene svoja pravila. Pri tem se pa ne drže zakonitih določil novega zakona, tako da sodišče skoro stalno zavrača vpise v zadružni register. Opozarjamo zadruga, ki žele svoja pravila spremeniti, da morajo v

smislu § 29., odst. 3., zakona o gospodarskih zadrugah, za vsako spremembo pravil dobiti predhodno soglasnost revizijske zveze. To soglasnost more pa dati Zveza le takrat, če ve, kako se bodo pravila glasila, zato je potrebno, da zadruga pošljejo še pred vabilom na skupščino Zvezi tekst novih pravil. Če Zveza vidi, da niso nove spremembe v navzkrižju z zadružnim zakonom, bo dala dovoljenje za spremembo. To dovolje-

nje mora potem zadruga obenem z zapisnikom o skupščini in z drugimi prilogami predložiti registrskemu sodišču. V smislu § 33., odst. 4. zakona o gospodarskih zadrugah je skupščina, ki naj spremeni pravila sklepčna le takrat, kadar glasuje za predlog več kot polovica vseh zadružnikov, ne samo zadružnikov, navzočih na skupščini. V slučaju, kar bo normalno, da ne pride na skupščino najmanj polovica zadružnikov, se sme vršiti druga skupščina šele čez 15 dni in ne čez pol ure, kakor pri normalnem dnevnem redu. Tudi opozarjamo zadruge, da morajo v smislu § 31., odst. 2. zakona o gospodarskih zadrugah navesti na dnevnem redu določbe pravil, ki naj se spremenijo ali dopolnijo. Potrebno bo na vsak način, da se citirajo §§ pravil, ki se spremenjajo, morda pa bodo nekatera sodišča zahtevala celo, da je na dnevnem redu točno besedilo nameravanih sprememb.

Sprememba pravil je tudi eden izmed primerov, ki jih našteva § 37. z. o g. z. Ta paragraf predpisuje, da morajo biti v primerih, ki jih našteva ta paragraf, prepisi zapisnika in vseh prilog, ki se predlože sodišču zaradi registracije, overjeni po vseh članih upravnega odbora.

Obravnavanje revizorjevega poročila pri zadrugah, ki so svoja pravila že prilagodila novemu zakonu

V smislu § 98. zakona o gospodarskih zadrugah izroči revizijska zveza revizorjevo poročilo s svojimi pripombami, navodili in odredbami upravnemu odboru zadruge. Upravni odbor zadruge mora v roku, ki mu je določen v rešitvi revizijske zveze, v mejah svoje pristojnosti izvršiti odredbe revizijske zveze,

in priobčiti poročilo in rešitev revizijske zveze neutegoma nadzornemu odboru. Poleg tega mora postaviti upravni odbor na dnevni red prve prihodnje skupščine branje revizorjevega poročila in rešitve revizijske zveze, kakor tudi vse predloge, kako naj se ustrezno tistim odredbam, katerih izvršitev spada v področje skupščine. Revizorjevo poročilo in rešitev revizijske zveze se morata na skupščini v celoti prebrati, prebere pa ju eden izmed overiteljev zapisnika. Revizijsko poročilo in rešitev revizijske zveze se morata prebrati, preden se glasuje o odobritvi letnih sklepov računov, preden se podeli razrešnica in preden se volijo člani upravnega odbora, če so ti predmeti na dnevnem redu.

Opozorilo posojilnicam glede izročanja zaščitnih dolgov PAB

V smislu čl. 7., odst. 2. Ulkd morajo zadruge izročiti PAB-i s posebnim seznamom vse upniške listine zaščitnih dolgov v treh mesecih, računajoč od dneva, ko so prejele kmečko potrdilo ali sodni odlok, s katerim se dolžniku zaščita prizna, ali pa razdelilni sklep, iz katerega mora biti razvidno, da posojilnica iz imovine glavnega dolžnika — nekmeta ni krila svoje terjatve v celoti ter nastopijo zaradi tega kot plačniki za preostali, neporavnani del dolga poroki, ki so zaščiteni. Ta rok treh mesecev zadeva tudi dolgove, za katere se šele sedaj ugotovi, da so zaščiteni. Opozarjamo posojilnice, da jim preti nevarnost, če tega roka ne bi upoštevale, da morajo dolžnikom, ki bi na ta način postali nezaščiteni, nuditi iste ugodnosti, kot bi jim jih dala PAB, če bi bil dolg pravočasno izročen.

PRILOGA NARODNEMU GOSPODARJU ŠTEV. 9., 1940

Za vsa objavljena vabila, pri katerih ni izrecno drugače določeno, velja določba: Ako bi ta skupščina ob navedenem času ne bila sklepčna, se vrši pol ure kasneje na istem mestu in pri istem dnevnem redu druga skupščina, ki veljavno sklepa ne glede na število navzočih članov. Tudi velja pri vseh vabilih, pri katerih ni izrecno drugače določeno, sledeči dnevni red: 1. Čitanje zapisnika zadnje skupščine. 2. Poročilo upravnega odbora. 3. Poročilo nadzornega odbora. 4. Odobritev sklepnega računa. 5. Sklepanje o uporabi poslovnega prebitka, oziroma o pokritju poslovne izgube. 6. Predlogi in pritožbe združnikov. 7. Sklepanje o razrešnici upravnemu in nadzornemu odboru. 8. Volitev upravnega odbora in namestnikov. 9. Volitev nadzornega odbora in namestnikov. 10. Določitev skupne vsote: a) do katere se sme zadruga zadolžiti; b) hranilnih vlog, ki jih sme zadruga sprejeti; c) najvišjega zneska posojila ali kredita, ki ga sme zadruga dati posameznemu združniku. 11. Slučajnosti.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice v Dobovi, z. z. n. j., bo v nedeljo 29. septembra 1940 ob 3 popoldne v prostoru posojilnice pri Jožefu Megovcu v Dobovi.

Redna skupščina Nabavne zadruge tapetnikov v Ljubljani, z. z. o. j., bo v ponedeljek 23. septembra 1940 ob 14. uri v restavraciji »Novi svet« na Gosposvetski cesti.

*

Izredni občni zbor Hranilnici in posojilnice v Cerknici, z. z. n. j., bo v torek 24. septembra 1940 ob 1 popoldne v hranilnični pisarni. Dnevni red: 1. Poročilo upravnega in nadzornega odbora. 2. Sklepanje o pokritju poslovne izgube. 3. Odobritev sklepnih računov od 1935 do 1939. 4. Predlogi in pritožbe združnikov. 5. Slučajnosti.

Redna skupščina Hranilnice in posojilnice v Krki, r. z. z. n. j., bo 29. septembra 1940 ob pol 8 zjutraj v poslovnih prostorih. Dnevni red: 1. Čitanje zapisnika zadnje skupščine. 2. Poročilo upravnega odbora. 3. Poročilo nadzornega odbora. 4. Čitanje revizijskega poročila in rešitve revizijske zveze. 5. Odobritev sklepnega računa za leto 1939. 6. Sklepanje o poslovnem prebitku. 7. Predlogi in pritožbe združnikov. 8. Sklepanje o podelitvi razrešnice upravnemu in nadzornemu odboru. 9. Volitev ene tretjine članov upravnega odbora. 10. Volitev ene tre-

tjine članov nadzornega odbora. 11. Sklepanje o podporah. 12. Slučajnosti.

Izredna skupščina Kmetijske blagovne zadruge v Lučah ob Savinji, z. z. o. j., bo 29. septembra 1940. Dnevni red: 1. Nastavitev poslovodkinje. 2. Sprememba pravil. 3. Odobrenje kredita za gospodarsko poslopje. — V slučaju, da se 22. septembra 1940 ne zbere zadostno število članov, bo občni zbor v smislu pravil 15 dni pozneje ob istem času na istem mestu ob vsakem številu članov.

Občni zbor Živinorejske in selekcijske zadruge Olševke, r. z. z. o. z., bo 6. oktobra 1940 ob 8. uri v društveni dvorani. Dnevni red: 1. Poročilo odbora. 2. Poročilo nadzornega odbora. 3. Branje revizijskega poročila. 4. Odobritev sklepnega računa za leto 1939. 5. Sklepanje o porabi poslovnega prebitka ali poslovne izgube. 6. Predlogi in pritožbe združnikov. 7. Sklepanje o razrešnici upravnemu in nadzornemu odboru. 8. Volitev upravnega odbora in namestnikov. 9. Volitev nadzornega odbora in namestnikov. 10. Slučajnosti.

Izredna skupščina Lesne zadruge v Preserju, z. z. o. j., bo 29. septembra 1940 ob pol 8 zjutraj v šoli v Preserju. Dnevni red: 1. Poročilo upravnega in nadzornega odbora o dosežanju delovanju zadruge. 2. Obračun do sedaj prodanega lesa. 3. Sklepanje, do katere višine se sme zadruga zadolžiti. 4. Predlogi in pritožbe združnikov. 5. Slučajnosti.

Izredna skupščina Hranilnice in posojilnice v Ribnici na Dolenjskem, z. z. o. j., bo v nedeljo 29. septembra 1940 ob 14.30 v posojilnični dvorani. Dnevni red: 1. Volitev upravnega odbora. 2. Volitev nadzornega odbora. 3. Slučajnosti.

Izredni občni zbor Nabavne in prodajne zadruge v Srednji vasi v Bohinju, z. z. o. j., bo v nedeljo 22. septembra 1940 ob 3 popoldne v združni pisarni. Dnevni red: 1. Poročilo načelstva. 2. Poročilo nadzorstva. 3. Sklepanje o odstavitvi člana upravnega odbora in volitev. 4. Predlogi in pritožbe članov. 5. Sprememba pravil. 6. Slučajnosti. — V slučaju nesklepčnosti se bo čez 15 dni vršil drug občni zbor na istem mestu in z istim dnevnim redom, ki bo sklepčen ne glede na število navzočih članov.

*

Vabilo! V smislu sklepa občnega zbora »Ljudske kuhinje«, r. z. z. o. z., na Jesenicah z dne 24. in 29. maja 1940, da zadruga preide v družbo, se vabijo vsi člani imenovane zadruge, da do 30. septembra 1940 dvignejo svoje deleže ali pa prijavijo vstop v istoimensko družbo v novim deležem. Po 30. septembru se vsi nedvignjeni deleži (delež 1 din) pripišejo obratni glavnici.

NG

Člani Zadružne zveze dobivajo list brezplačno • Cena listu za naročnike 25 din na leto.
• Rokopisi naj se pošiljajo na naslov uredništvo „Narodnega gospodarja“ v Ljubljani,
Zadružna zveza. Rokopisi se ne vračajo • Izdajatelj Zadružna zveza v Ljubljani • Odgo-
vorni urednik dr. E. Čeferin v Ljubljani • Za Zadružno tiskarno M. Blejec v Ljubljani.